

vsej logiki noče nič slišati, da bi krilo tiste stroške, ki zadevajo prvo oskrbo, reševanje in prevoz v gorah ponesrečenih članov — zavarovancev do prve zdravstvene ustanove v dolini.**

Denarna sredstva zbirajo reševalci BRD tudi z akcijo »podporni član«. Način tega dela je tak, da BRD angažira javnost in v stikih z njo ter svojimi podpornimi člani še dodatno širi misel na preventivo

** Slovenska GRS je to vprašanje v sodelovanju z ustreznimi dejavniki že uspešno rešila in nateleta na razumevanje.

ter ustvarja neposredne, prijateljske stike s svojim zaledjem. Tako zbrana sredstva pomenijo znaten delež proračuna.***

Ko bralec odloži poročilo o delu avstrijskega BRD, je po eni strani prepričan, da je to zanesljivo ena od najboljših gorskih reševalnih služb v Evropi, po drugi strani pa tudi, da naša GRS v Sloveniji v vsem enakovredno opravlja svoje poslanstvo na naših domačih tleh.

*** Komisija za GRS pri Planinski zvezi Slovenije je podobno vrst financiranja uvedla tudi na naših tleh.

VTISI IN NAPOTKI Z GORSKIH POTI TREH DEŽEL

TRIDESET VRHOV PRIJATELJSTVA

LOVRO SODJA

Pot prijateljstva — Wege der Freundschaft — Cime dell'amicizia. Kako plemenito zvone te besede! Pa vendar se sprašujem, ali smo v Sloveniji dovolj naredili za to, da bi popularizirali to mednarodno planinsko pot, po kateri je treba opraviti vzpone na 30 vrhov v Sloveniji, Koroški in Furlaniji-Juljski krajini, od najnižjega Ratitovca do najvišjega Grossglocknerja. V vpisnih knjigah, zlasti v Italiji in Avstriji, sem opazil, da se na vrhove Poti prijateljstva vzpenja zelo malo Slovencev. Ali so vzroki v dragih kočah v tujini, v nepoznavanju terena ali v bojazni pred neznanim? Mislim, da je vsakega malo. Res je, da se samo z opisi poti, ki so v trojezični knjižici, ne da povsem zadovoljivo pomagati; ti opisi so samo za orientacijo. Potrebni so še zemljevidi posameznega območja. Marsikatera koča je sedaj lažje dostopna (to je treba vedeti), saj so medtem zgradili nove ceste, potegnili in zavarovali nove direktne smeri, tudi časi za doseg cilja so sedaj velikokrat krajši.

V pomoč planincem želim nanizati nekaj podatkov o prehojenih poteh, po katerih sem (večinoma s sinom Dušanom) sredi avgusta opravil to naporno, toda lepo pot. Ker sem Pot prijateljstva začel že v sinovih rosnih letih najprej brez njega in ker mi Pot ni pomenila dirke za lovrikami in rekordi, temveč spoznavanje drugih dežel, ljudi in planin, se je časovno kar malo zavlekla. Zato bom del poti prehodil ponovno, da bo tudi sin spoznal celoten venec gorā treh dežel. Že sedaj pa lahko rečem, da mu je ta Pot pri 18 letih že dala mnoga spoznanja in praktična znanja, ki jih samo v šolskih klopeh ne moreš dobiti. Praktično je med drugim lahko preizkusil svoje znanje geologije, ki ga je kot tretješolec pridobil na

Srednji naravoslovni šoli v Ljubljani. (Moram priznati, da so imeli dobro profesoro, kajti marsikaj zanimivega mi je povedal. Očitno je znala zbuditi v učencih zanimanje za ta predmet. Kot vedno, interes za predmet najpogosteje zbudi dober učitelj. Z njim šola stoji — ali pade.)

DELNO ZASTAREL VODNIK

Italijanski vrhovi so nam nekako najbolj oddaljeni, meni pa najbolj sveži, ker sem jih prihranil za konec Poti prijateljstva. Na splošno za celotno območje Furlanije-Juljske krajine lahko rečem, da so že po natisu knjižice Italijani zgradili veliko novih asfaltnih cest, ki prihranijo marsikateri kilometer, s tem čas in tudi marsikatero liro za prenočišče, saj se pod 9000 lir za noč ne da spati na postelji (brez rjuh) v planinski koči in s priznanim popustom na planinsko izkaznico PZS. Težava je tudi v tem, ker naših enolončnic skoraj ne poznajo in se te redkokateri oskrbnik usmili z zelenjavno juho (zuppa di verdura). Običajna hrana, ki jo ponudijo — razne pastasutte, polenta in piščanci — pa je za izsušenega in preznojenega planinca neprimerna in za slovenski žep tudi predraga. Tudi do najbolj oddaljenega vrha te Poti, do Monte Peralbe nad Cima dell'Sappada, pa pridete z enim rezervoarjem bencina, če natočite bencin na zadnji črpalki v Podkorenu.

Pod Monte Peralbo (2694 m) pelje na višino 1800 metrov odlična asfaltirana cesta, ker je v bližini tudi izvir reke Piave (in ne samo polovična vozna pot, kakor navaja knjižica). Seveda greste lahko tudi peš iz Sappade, če imate čas. Do kočice Calvi je nato še slabo uro hoje po makadamski cesti. Od kočice Calvi (2160 m) do vrha Peralbe je eno uro in pol počasne hoje po normalni poti oziroma samo eno uro, če se povzpnete na vrh po direktni

Vračanje z Grossglocknerja po ledeniku Pasterze

PRIJETNI DNEVI IN VEČERI

»ferrati« (opremljeni z jeklenico prek stene, vendar brez klinov za noge). Koča se ponaša s spominom na obisk papeža Janeza Pavla II., ki je kočo obiskal leta 1988 in se povzpel tudi na vrh Peralbe, o čemer pričata dve na gori vgrajeni plošči. V koči je bilo zanimivo srečanje z zamejskimi Slovenci iz Doberdoba, sicer člani slovenskega jamarskega društva. Prilegla se je slovenska beseda. Z zanimanjem so sprejeli moje informacije o Triglavu in Jakobu Aljažu.

Na drugo stran Cime dell'Sappada se poleg Monte Siere (na katero ni zavarovane poti) vzdiguje *Creta Forata (2462 m)*, pod katero pa ni mogoče prenočiti. Zato priporočam, da tudi drugo noč prenočite v koči Calvi, se naslednji dan odpeljete v Cimo dell'Sappado, se povzpnete na Creto Forato in se vrnete v dolino. Do gostišča Monte Siera pelje žičnica, s čimer prihranite eno uro hoje; no, midva sva šla peš. Skupni čas, potreben za vzpon na vrh, se ujema z navedbo v knjižici, to je 3,5 ure, vendar ni navedeno, da pot prav na vrh poteka po sicer razčlenjeni severni steni, v kateri ni niti enega klina in niti ene jeklenice! Je pa dobro markirana, ponekod z v majhno piramido zloženimi kamni — možici. Posebno nazaj grede je zaradi navzdol visečih skal in slabih oprimkov ter velike izpostavljenosti zelo nevarno. Pot v dežju ter vrtočlavi in neizkušenim planincem močno odsvetujem. Pred nama je bila iz Slovenije letos na vrhu le skupina 16 planincev iz Raven na Koroškem.

Pod *Monte Zermulo (2145 m)* peljeta dve zelo ozki asfaltirani cesti. Tako od Pontebbe kakor iz Paulara je do Passa del Cason di Lanza (gostišče na planini pod Zermulo) na višini 1550 metrov enako daleč — 16 kilometrov. Najin yugo je bil za to kot nalašč. Tu ni nobene planinske koče, zato nas stane prenočišče tako v gostišču Lanza kot v bližnjem Valbertadu 20 000 lir (za lepo sobo s čistimi sanitarijami). Prijazna domačina sta nama v Valbertadu, kjer sva prenočila, svetovala, da se povzpneva na vrh Zermule po direktni »ferrati« od prelaza Lanza, nazaj grede pa naj greva po normalni poti. Tako sva tudi storila. Vzpon po izpostavljeni smeri (jeklenica brez klinov za noge) traja dve uri in 15 minut. Razčlemb za noge je veliko, tako da za treniranega planinca v suhem vremenu ni problemov. Od ostalih italijanskih vrhov imam dobro v spominu vzpon na *Creto Grauzario (2066 m)*: od Trbiža se peljete proti Vidmu in pri Moggi na desno. Prava planinska koča je od parkirnega prostora oddaljena dobro uro in pol. Čeprav v nevihti sem se izredno počutil v družbi mladega oskrbniškega para. On je zvečer v kotličku nad ognjem kuhal polento za naslednji dan; iz kotlička jo je stresel kot štruco kruha in razrezal z žico. Zelo prijeten večer! — Vzpon poteka po krušljivem kuloarju in pri vstopu na goro je treba premagati kakšne štiri metre skale brez pravih oprimkov ali klinov. Sicer vodi markirana pot lepo navzgor in na vrhu se mi je iz megle dobesedno prikazala Marija

— sicer skoraj obvezen kip na večini italijanskih vrhov. Tudi na tem vrhu so bili v tistem letu — 1985 — le štirje slovenski planinci, iz Celja.

Na *Monte Cavallo* (avstr. *Roskofel*, 2240 m) pelje pot od mejnega prelaza *Passo Pramolo* (avstr. *Nassfeld*). Ker na italijanski strani v gostišču ob meji vstajajo šele ob osmih, je bolje prenočiti na avstrijski strani v planinskem domu. Pot vodi tik ob meji. S sinom sva šla po italijanski strani navzdol na planino *Winkel* in nato po »ferrati« *Contin* (samo nekaj jeklenice) na vrh. Nič posebnega, le paziti je treba pri povratku, ker pot ni povsem dobro markirana in zlahka zaidete tako na italijansko kot na avstrijsko stran.

Na *Monte Coglians* (avstr. *Hohe Warte*, 2780 m) v Karnijskih Alpah je najlažji dostop od prelaza *Mt. Croce* (avstr. *Plöckenpass*) do kočice *Marinelli* (2120 m), za kar potrebujete dve uri in pol. To je precej velika in že od daleč vidna kočica. Pot na vrh ni posebno problematična, čeprav smo višje od naše Škrlatice. Dostop je možen tudi z avstrijske strani, je pa daljši.

VSAJ NAPOL SLOVENSKE GORE

Na *Kanin* (2587 m) smo šli seveda z naše strani, čeprav je vrh v *Poti prijateljstva* vpisan med italijanskimi. Ker se pravi planinci ne vozimo z žičnicami (če to ni nujno potrebno zaradi vremena ali nezgode), sem pred leti opravil družinsko turo peš od postaje B žičnice na *Kanin* (do tja se lahko pripeljete z avtom) mimo stare požgane kočice do nove kočice *Petra Skalarja* (2260 m). Pozna se, da gre le še redkokdaj peš, saj je pot dobro zaraščena in tudi vročina ne prizanaša. Prijazni oskrbniki v koči postrežejo s tem, kar imajo. Prav bi bilo, da bi jim popravili tovarno žičnico od zgornje postaje žičnice do kočice. Vrh *Kanina* je bil v oblakih, zato smo imeli slab razgled. Z italijanske strani je pot prek ledenika in nato prek stene (večinoma sneg tudi poleti) veliko težja. Od zgornje postaje žičnice imate zelo lagoden pristop tudi na slabo uro oddaljeni *Prestreljenik* (2499 m).

Na *Viš* (ital. *Jof Fuart*, nemško *Wischberg*, 2666 m) pelje pot od prelaza *Sella Nevea* do kočice *Corsi* po lepi poti. Imel sem srečo: v koči sem se seznanil z *Rezijancom* in skupaj sva se povzpela na *Viš* po težki, vendar dobro zavarovani poti prek *Gamsove* matere in *Divje* kože. Nepozabno! V lepem vremenu mi je ostala za spomin serija diapozitivov. — Na *Montaž* (ital. *Jof di Montasio*, 2753 m) sem se s planinskimi prijatelji pred leti povzpela po dobro zavarovani, vendar nevarni in ponekod navpični »*Poti italijanskih lovcev*« (ital. »*Via dei Cacciatori Italiani*«). Pot imenujejo tudi »*Via Amalia*«. Ker je pot

Avtor prispevka s sinom na vrhu *Monte Peralba* (2694 m)

v avgustovski številki *Planinskega vestnika* podrobno opisal *Stanko Klinar*, tega ne bi ponavljal. Do vstopa pridemo iz *Ovčje* vasi (*Valbruna*) v *Kanalski* dolini. Vzpon je res enkrat, vendar le za izurjene planince. Privoščili smo si spanje tik pod vrhom v bivaku *Suringar* (2430 m) in doživeli enkrat sončni zahod in vzhod ter pogled na okoliške vrhove (*Viš*, *Kanin*). Počutili smo se kot kralji v *Kugyjevih Julijcih*. — Pristop na *Poldašnja Špico* (ital. *Jof di Miezegnot*, 2087 m) je iz kočice *Grego* (nad *Ovčjo* vasjo) povsem enostaven in ne predstavlja nobenega problema.

TRITISOČAKI NA POTI

Zaradi mojega pedagoškega sodelovanja s koroškimi Slovenci so mi bili koroški vrhovi vedno nekoliko bližji od italijanskih in sem jih zato tudi prej prehodil.

Kralj avstrijskih vrhov je seveda *Grossglockner* (3797 m). Spoznal sem ga z dveh strani, tako od *Franz Josefa Haus* prek ledenika *Pasterze*, kakor tudi od *Kalsa* prek *Stüdl-Hütte*. Prvi vzpon mi je prinesel spomin na odrgnjeno levo roko in doživetje, kako je, če letiš po ledeniku *Pasterze* in te kolegi iz naveze zadrže. Drugi vzpon mi je takrat pomenil le aklimatizacijo za nadaljevanje ture na *Jungfrau* (4158 m) in *Finsteraarhorn* (4274 m) v Švici. — Oba vzpona na *Glockner* sta mi ostala v neizbrisnem spominu. Pri-

poročam vzpon prek Kalsa (skozi Lienz), ker greste do Stüdl-Hütte po kopnem (štiri do pet ur od ceste). Za vrh je seveda potrebno imeli vrv, dereze in cepin. V obeh primerih pa lahko prespite v koči Adlersruhe, od koder je še dve do tri ure do vrha.

Na vrhu *Sonnblicka (3106 m)*, dostopnem od gorske ceste na Grossglockner, je observatorij in koča Zittel-Haus, kjer lahko tudi prespite. Pristop ni težak, je pa naporen. Na Sonnblicku je večni sneg. Brez derez in cepina seveda ne gre.

3283 m visoki Petzeck je najvišji vrh Schobergruppe. Dostop je najlažji iz Iselberga do koče pri jezeru Wangenitz (2508 m). Na vrh sicer pelje markirana pot, ni pa posebej zavarovana, tako da je treba kar precej uporabljati tudi roke. Previdnost ne škoduje.

Pot na *3076 metrov visoki Hafner* pelje od Gmünda (avtocesta proti Salzburgu) skozi dolino reke Malte. Na koncu doline je znana hidrocentrala z visoko pregrado in akumulacijskim jezerom. Avto pustimo malo naprej od Gmündner-Hütte in pridemo do Kattowitz-Hütte (2319 m) v dveh urah (v opisu v knjižici: od Gmündner-Hütte do Kattowitz-Hütte 3,5 ure), kjer prespimo. Do vrha je še dve uri. V opisu piše, da potrebujemo cepin in dereze; mogoče spomladi ali jeseni, midva s sinom jih v juliju nisva potrebovala, ker ni bilo nobenega snega ali ledenika.

Peti tritisočak na Poti prijateljstva je *3085 metrov visoki Säuleck* v Ankogelgruppe. Pravijo mu tudi »Damendreitau-sender« — damski tritisočak. In res se je

nanj poleg sina (tedaj je imel osem let) povzpela tudi moja žena. Dejansko je vrh res lahko pristopen in ne povzroča nobenih težav. Pred železniškim predorom v Mallnitz zavijemo po cesti na desno in se z avtom lahko povzpemo na višino 1500 metrov. Prespimo v koči Arthur von Schmidt ob jezeru Dösener. Ves čas vzpona na vrh imamo jezero pod seboj. Razgled na bližnjo Hochalm Spitze in malo oddaljeni Ankogel je zelo lep.

IZ LETOVIŠČ NA GORE

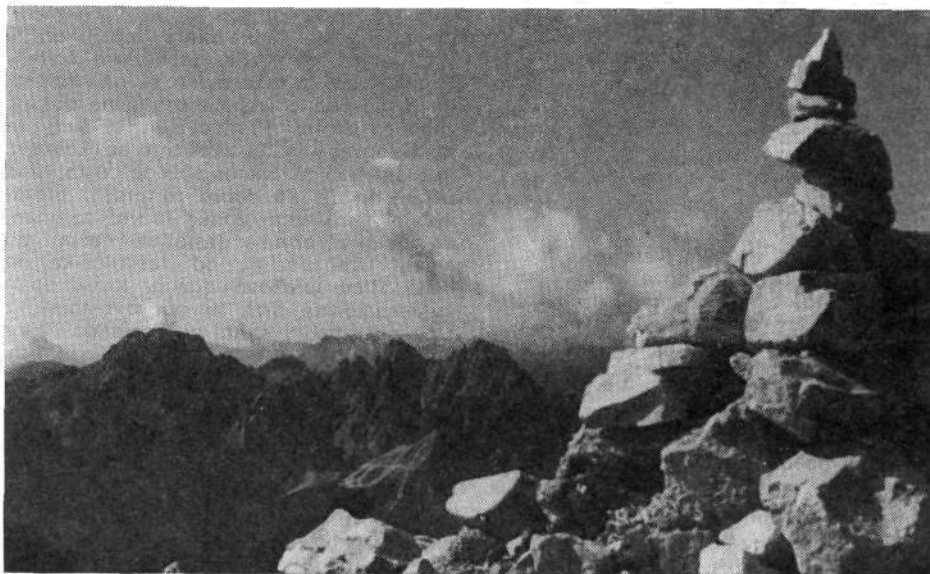
Zelo lep razgled je tudi z *2630 metrov visokega Hochstadla* v Lienških Dolomitih. Ves Lienz leži tako rekoč pod vami. Dostop je možen od Oberdrauburga — Pirc-kacha do koče Hochstadl. V koči vlada pravo planinsko vzdušje, po čemer se avstrijske koče precej razlikujejo od italijanskih. Do vrha je še dobri dve uri ne pretežke hoje. Vzpon na vrh lahko kombinirate z vzponom na Hohe Warte, saj nista pretirano oddaljena.

Vzpon na *Reisskofel (2371 m)* v Ziljskih Alpah je za nas najbližji od Šmohorja (Hermagor) v Ziljski dolini. Prespimo v Reisskofelbadu, čeprav to ni planinska koča, ampak termalno zdravilišče. Za ne pretirano ceno dobimo lepo sobo in bogat zajtrk. Vzpon na vrh je precej krušljiv in ni dobro imeti pred seboj planincev, ki ne gledajo, kam stopijo, kakor se je dogajalo meni s sinom in hčerjo. Nekajkrat smo se komaj izognili po nemarnem sproženemu kamenju. Sicer gora ni posebno zahtevna.

Klommnock (2326 m) nad znanim letoviščem Bad Kleinkirchheim je večinoma poraščen s travo in je čisto lahko do-

Pogled z vrha Monte Peralbe, zadaj levo Creta Forata

Vse foto: Lovro Sodja

segljiv, tudi če prši iz oblakov. Pripeljete se skoraj do 1552 metrov višine, kjer stoji kočja Falkert. Žal najemnik kočje stavbe ne smatra za planinsko kočjo in vam ne prizna popusta na izkaznico PZS. Zato za spanje (z zajtrkom) na železni vojaški postelji plačate kar 180 šilingov, kar je zelo veliko, če pomislite, da ste še zelo nizko. Res pa je, da ob koči teče potok in da lahko dobite zelo okusne sveže postrvi za ne pretirano ceno.

Vzpon na 2784 metrov visoki Polinik v Kreuzeckgrupe je povsem normalen in ne pretirano zahteven. Iz Obervellacha se lahko še nekaj časa peljemo po cesti do višine 929 metrov. Do Polinik-Hütte imamo še poldrugo uro. Dostop na vrh — čeprav smo samo osemdeset metrov pod našim Triglavom — ni težak in v treh urah smo na vrhu.

Ostane nam še deseti avstrijski vrh, in sicer 2118 metrov visoki Spitzegel v Ziljskih Alpah. Vrh se dviga nad Šmohorjem (od koder je tudi možen dostop), vendar smo se mi povzpeli nanj z druge strani, iz Bistrice na Zilji do šmohorske planine Boden. Prek planine Ochsen smo dosegli vrh v dveh urah. Lep razgled na našo Ziljo in Šmohor!

NAJBOLJE UREJENE SLOVENSKE POTI

O desetih slovenskih vrhovih, ki so obvezni za Pot prijateljstva (Triglav, Škrlatica, Jalovec, Prisojnik, Grintovec, Ojst-rica, Bavški Grintavec, Krn, Storžič in Ra-

titovec) ne bi izgubljal besed, saj jih večina planincev pozna in o njih obstaja veliko priročnikov in zemljevidov.

Lahko rečem le to: po prehojenih tridesetih vrhovih Poti in prijateljstva in dolgoletnem obiskovanju večine naših gora ter nekaterih vrhov v Italiji, Avstriji, Švici in Franciji trdim, da je tako dobro markiranih in zavarovanih poti, kakor jih imamo pri nas, drugod le malo. V tujini velja pravilo: če ne zmoreš poti sam, najemi vodnika in ga plačaj. Pri nas lahko vsak malo bolj izkušen planinec pride po jeseniški plezalni poti skozi prvo Prisojnikovo okno. Zato še bolj podprimo naše vrle markaciste, ki večkrat svoj celotni dopust porabijo za to, da nam zavarujejo pota, na katerih si nabiramo kondicijo in zdravje. Eden od najbolj učinkovitih ventilov za sprostitvev po vsakodnevnem napornem delu in težavah sedanjosti je ravno hoja v hribe, varna pot pa pomeni zadovoljstvo in užitek, pa če je še tako ekstremna. Prav bi bilo, da bi markacisti večkrat dobili zasluženno družbeno priznanje. Naša dobro zavarovana in označena pota nam zavidajo tudi neredki tujci, ki vse pogosteje zahajajo v naše gore.

Mi pa še naprej širimo idejo o povezavi planincev treh dežel oziroma treh držav in naj bi Pot prijateljstva našla še veliko posnemovalcev v vseh treh državah in tudi drugod. Upam, da bo ta moj zapis spodbudil še koga, da bo prehodil to ne-lahko, toda lepo in koristno pot.

PO KOCBEKOVIH STEZAH, KI SO IN KI JIH NI

RDEČA ZNAMENJA

BOŽO JORDAN

Minilo je 60 let od njegove smrti (7. 8. 1930) in verjetno več kot 90 let od zapisa opisov poti za Vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah (1903), ki ga je napisal Fran Kocbek. Pri popisu nekaterih poti je na koncu zapisano: Rdeča znamenja.

Kakšna so bila, ne vem; vem le to, da so še danes, toda ne njegova in ne planinska; so rdeče oznake: enojna, dvojna črta je meja med oddelki, odseki, s piko nad črto je hkrati še katastrska meja; trojna črta je meja splošnega ljudskega premoženja; rumena črta je semenski sestoj ali drevo; modra črta je izločen del, zavarovan del ali rezervat; rdeča pika je drevo za posek, pa še kaj se najde.

Zahotelo se mi je na pot po teh *njegovih* znamenjih — njemu v spomin.

Z Vranskega je zapisal pristop na Lipo, dalje na Leskovnika, kjer še danes ob

domačiji raste velika stara tisa in od tu vozi kombi otroke v Kocbekovo šolo v Gornji grad, iz tega opisa se da sklepati, da je še vedno vrisana označena pot po zahodni strani Predkvice (1010 m) in Medvedovega hriba (1044 m) na Leskovc in Slopi (925 m). Danes gozdna cesta »pod pečinami« (ki so dobre za prosto plezanje) ni markirana. Enako ni več znamenj po dolini Merinice (asfaltna cesta) do kmeta Orehovca in od Jeseničnika na Pikla. Mimo Orehovca (danes lovski dom) in Jeseničnika drži TV pot z Menine, z Lipe po vzhodni strani pa cesta do Jeseničnika (tudi E 6).

LET VELIKE PTICE

Do Pikla sedaj nisem šel tod. Iz Bočne sem šel po cesti na Jaršnika, do Spodnjega Potočnika, in čez potok Hudovinc, ki je nekoč poganjal mlino; vidnih je še nekaj ostankov. Iz razgovora zveš, da je eden še delal pred letom in da ima še